

PhDr. Eliška Fučíková

Posudek na disertační práci Mgr. Martina Halaty *Gegen den Paradeysgarttl und Lorenzenberg. Skladba obytných prostor arcivévodů a arcivévodkyň během jejich pobytů na Pražském hradě (1723-1793)*.

Disertační práce Martina Halaty je věnovaná dosud nezpracovanému tématu, vzhledu obytných prostor arcivévodů a arcivévodkyň během jejich pobytů na Pražském hradě v letech 1723-1793. Titul i podtitul jeho práce je vlastně trochu zavádějící. Nepřináší jen identifikaci a popis prostor sloužících k ubytování panovníka a členů jeho rodiny na Pražském hradě v průběhu 18. století. Je to neobvyklý průvodce pražskou královskou rezidencí stoletím, o kterém toho stále víme ještě málo, a stále jsme se nezbavili jistých kliše, kterými ho zatížilo 19. a 20. století. Byla to doba závažných dynastických rozhodnutí, dramatických politických a válečných konfliktů, a také významných architektonických proměn samotného areálu Hradu. V 1. polovině 18. století pokračovala jeho obnova napravující následky válečných konfliktů, započatá už za vlády císaře Ferdinanda III. a pokračující za jeho následníka Leopolda I. Spočívala především v rozšíření obytných prostor pro císařovnu a její doprovod, v úpravě komunikací v areálu Pražského hradu, ve snazší propustnosti interiérů a v úpravách, které vedle nezbytných reprezentačních prostor pro audience a různé slavnostní příležitosti poskytovaly dostatek místa pro soukromí ubytovaných členů panovníkovy rodiny. Při mimořádných událostech, např. při korunovacích, poskytoval areál Hradu spolu s paláci v něm stojícími, dále arcibiskupský palác, hradčanské a malostranské šlechtické rezidence dostatek ubytovacích možností, stájí pro ustájení koní a další potřebné zázemí pro přípravu velkých akcí. K zábavě přítomného panstva sloužily velké sály, jízdárna, divadlo, rozlehlá zahrada s fontánami, Míčovnou a s Královským letohrádkem. Tak jako za císaře Rudolfa II. královský hrad přitahoval ještě v 1. polovině 18. století pozornost návštěvníků Prahy svou galerií a kunstkomorou.

Významným a objevným příspěvkem předkládané disertace k tomuto období, alespoň pro mě určitě, je kapitola věnovaná působení Johanna Heinricha Dienebiera jako rezidenčního ubytovatele a stavebního páraře Pražského hradu v době vlády císaře Karla VI. a královny Marie Terezie. Až dosud jsem při hledání údajů k některému z hradních objektů využívala údaje, které Dienebier shromáždil v „Nachrichtenbuch“, v příručce řazené abecedně, kde často zaznamenal informace nedostupné nebo neznámé z dochovaných archivních fondů. Je pozoruhodné, jak bravurní zvládl úlohu rezidenčního ubytovatele při korunovacích a ubytování arcivévodských návštěv na Pražském hradě, jistě díky předchozí průpravě ve službách Jana Václava Gallase během jeho diplomatických misí v Londýně a Římě. Pro Pražský hrad Dienebier vytvořil dokonalý podklad pro stále se opakující ubytovací schéma, do kterého bylo možno nahlédnout, kdykoliv se připravovala nová významná návštěva. Dochované plány s Dienebierovými vpisky jsou pro nás dodnes jedinečným zdrojem informací o podobě staveb Pražského hradu a jejich užívání v 1. polovině 18. století.

Po Dienebierově smrti v roce 1748 nastala na Pražském hradě složitá situace. Rozhodnutí královny Marie Terezie svěřit architektu Nicolausi Pacassimu a jeho ateliéru přestavbu vídeňského hradu, a také rezidencí ve vedlejších zemích císařství, znamenalo výraznou

stylovou proměnu jejich podoby a na nějakou dobu omezilo jejich používání pro ubytování oficiálních a neoficiálních návštěv příslušníků císařské rodiny. V Praze znamenala Pacassim navržená přestavba zásadní změny vnějšího vzhledu jižního rezidenčního traktu Pražského hradu, jeho středního traktu a reprezentačního 1. nádvoří, proměnu Rožmberského paláce v Damenstift, ústav pro chudé šlechtické slečny. Dala Pražskému hradu v 70. letech v podstatě dnešní podobu. Ubytování členů císařovy rodiny zde proto přicházelo v úvahu až v okamžiku, kdy jednotlivé části přestavby byly postupně dokončovány, tedy od poloviny 70. let 18. století.

Druhá část Halatovy disertace, věnovaná rezidenční obytné části Pražského hradu v 2. polovině 18. století je zvláště významná, protože poskytuje vysvětlení, proč tato rezidence nebyla jen místem přechodného pobytu císařské rodiny. Měla být vnímána jako vedlejší správní rezidence vládnoucího rodu, proto byl abatysi arcivévodkyni Marii Anně jako regentce připraven královský apartment v 1. patře jižního traktu, jí příslušela úloha korunovat českou královnu. Jejímu postavení odpovídal adekvátní výběr zařízení jejího bytu.

Popis vybavení a využití apartmánů 1. a 2. patra jižního a středního traktu a reprezentačních sálů Hradu, tak jak ho sestavil Martin Halata, mě upozornil na to, že je nezbytně třeba korigovat zčásti dosavadní líčení historie Obrazárny Pražského hradu v 2. polovině 18. století. Zrušení galerie jako samostatné stavební jednotky bylo nutným následkem výrazné stavební proměny této části Hradu. Odvozy uměleckých sbírek do Vídně byly ovšem legitimním pokračováním realizace rozhodnutí vybudovat pro ně důstojnou stavbu, naplňující instrukci Ferdinanda I. a Maxmiliána II. o nedělitelnosti pokladů, shromážděných rodem Habsburků. Sbírkové byly financovány z osobní apanáže císařovy, proto také dluhy Rudolfa II. splácely ještě dvě generace jeho následovníků a péče o jejich dobrý stav zachování byla v jejich gesci. Dva sály královského apartmá jsou označeny jako Bildersaal, v dalších místnostech jsou obrazy zasazeny do dřevěného táflování, jak bylo tehdy zvykem. Pro poslední tři desetiletí 18. století platila na Pražském hradě nejen snaha o restaurování uměleckých děl, ale také o doplňování interiérů reprezentačních místností a obytných apartmánů nejen ze skladišť, kde byly uloženy v průběhu přestavby, ale také doplňovány novými objednávkami přímo pro ně. Byly to supraporty a výplně stěn od vídeňského malíře Angela Guiducciho v reprezentačních salonech. Ve velké míře jsou zachované půvabné krajiny dvorního malíře Kolowratů Kryštofa Seckla, namalované na zalděných nikách, v nichž původně stály sochy Adriaena de Vries. Dnes jsou zakryty zrcadly nainstalovanými tam při úpravách sálu v 60. letech 19. století. Snadno dostupné jsou však Secklovy krajiny, které zdobily sálek mezi Španělským sálem a Rudolfovou galerií, dnes visící v Míčovně. V tomto směru je Halatova disertace podnětem k jejich zařazení do povědomí historie hradních sbírek. V posledních létech 18. století se císař rozhodl velkoryse přispět ke kultivaci českého prostředí tím, že zapůjčil na 70 mistrovských děl starých mistrů z Hradu do právě založené veřejně přístupné Obrazárny vlasteneckých přátel umění.

Disertace Martina Halaty poprvé mapuje podrobně prostory a výzdobu prostor určených k ubytování královského páru, arcivévodů a arcivévodkyň s jejich doprovodem v jižního a středního traktu Pražského hradu při jejich pobytu v rezidenci, poprvé podrobně mapuje místa, k jakému účelu sloužila. Sleduje dobu přípravy, způsob vybavení prostor, a také, jak se z protokolárních důvodů měnila jejich lokace v patrech budov. To si vyžádalo mimořádnou pečlivost a důkladné studium dochovaných plánů a dobových zpráv, protože právě pro 18.

století chybí zcela jinde obvyklý podpůrný ikonografický materiál. Obsáhlá bibliografie v závěru disertace dokládá, s jakou pečlivostí autor prostudoval dostupnou literaturu, mj. proto, aby mohl pomocí analogických situací navrhnout možné řešení také pro Pražský hrad. A také naopak, třeba v čem byl Dienebierův postup na Hradě využit v jiných císařských rezidencích. Příkladné zpracování daného tématu přímo vybízí k tomu, aby Martin Halata následně pokračoval ve skvěle započatém díle také pro 19. století na Pražském hradě, aby mohlo být využito v připravovaném rozšíření expozice Příběhu Pražského hradu v prostorách Tereziánského traktu

Z výše uvedených důvodů vřele doporučuji disertaci Martina Halaty *Gegen den Paradeysgarttl und Lorenzenberg. Skladba obytných prostor arcivévodů a arcivévodkyň během jejich pobytů na Pražském hradě (1723-1793)*, k obhajobě.

PhDr. Eliška Fučíková, CSc.

V Praze, 16. 6. 2024.